

RECENZE A ANOTACE

Barna, Mezey: Počiatky modernej uhorskej väzenskej správy

Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej Univerzity, 2011, 222s., ISBN 978-80-555-0426-1

Jaromír Tauchen*

Na konci loňského roku vydala Prešovská univerzita slovenský překlad knihy „Počiatky modernej uhorskej väzenskej správy maďarského univerzitního profesora a předního znalce uherského trestního práva Mezey Barny. Profesor Barna, vedoucí Katedry maďarských právních dějin Právnické fakulty a zároveň rektor budapeštské Univerzity Eötvöse Loránda, se celý život zabývá dějinami vězeňství nejen v Uhersku, ale i v celé Evropě, takže recenzovaná kniha představuje výsledek jeho dlouhodobého výzkumu v této oblasti.

Ocenit je třeba především skutečnost, že tato kniha vychází ve slovenském jazyce a umožňuje tak českým a slovenským právním historikům získat informace z této oblasti dějin uherského trestního práva, které byly dosud jen obtížně dostupné. Recenzovaná monografie je rozdělena do čtyř hlavních částí a opatřena úvodem a závěrem.

V první kapitole se autor zabývá nejstarším obdobím uherských dějin trestního práva a předchůdci moderních věznic, přičemž na dekretch uherských panovníků dokazuje, že věznice jsou stejně staré jako křesťanský uherský stát, avšak žalář byl v období feudalismu multifunkční budovou plnící jiné funkce, než v období po provedené reformě vězeňské správy v 19. století. Po dlouhá staletí náležely trest smrti a tělesné tresty mezi hlavní a nejčastěji ukládané tresty, avšak trest žaláře byl také přítomen, i když v podstatně menší míře. Jak autor uvádí, k jeho rozmachu došlo v Uhersku až v období hnutí za zavedení nápravných trestnic, které se stalo základem moderní vězeňské správy. Přitom rovněž poukazuje na skutečnost, že v roce 1779 fungovalo v Rakousku 15 věznic, avšak v Uhersku neexistoval stále žádný speciální zemský ústav pro výkon trestu; k tomuto účelu se tak využívaly některé pevnosti, kde však panovaly ještě středověké podmínky.

* JUDr. Jaromír Tauchen, Ph.D., LL.M.Eur.Integration (Dresden), Katedra dějin státu a práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno.

Druhá kapitola analyzuje mezinárodní pozadí reform uherské vězeňské správy, přičemž je zde zmíněn vliv teorie nápravy související se změnou cíle trestu v novověku. Dále zde jsou zmíněny různé druhy vězeňských systémů v 19. století v Evropě a rovněž krátce popsána vězeňská architektura.

Třetí kapitola se věnuje rakouské vězeňské správě v Uhersku po roce 1848, tedy období, kdy byl v Uhersku zaveden rakouský trestní zákoník z roku 1852. Autor upozorňuje na skutečnost, že rakouské trestněprávní předpisy obsahovaly velké množství pozitivních ustanovení, které ve značné míře humanizovaly uherskou trestněprávní praxi. Až do roku 1855 neexistovaly v Uhersku ústřední věznice a jejich výstavba se realizovala pod dozorem rakouského ministerstva spravedlnosti. Až do roku 1858 otevřelo v Uhersku své brány šest nápravných ústavů.

Poslední kapitola věnující se organizaci vězeňství v období po rakousko-uherském vyrovnání tvoří stěžejní část hodnocené práce. Nejprve jsou uvedeny názory uherské vědy na danou problematiku, na něž navazuje analýza reformního programu Ministerstva spravedlnosti. Mezi léty 1867–1874 vypracovalo ministerstvo moderní právní úpravu vězeňské správy, která se stala podkladem pro kodifikaci. V roce 1874 byl v Uhersku vydán vězeňský řád, který ukončil první velkou etapu vývoje moderní uherské vězeňské správy.

Čtenář ocení na recenzované publikaci především skutečnost, že autor zařadil do jednotlivých kapitol velké množství nejrůznějších přehledů ve formě tabulek, které velmi vhodně dokreslují pojednávanou materii. Nechybí ani obrazová příloha, která na dobových plánech a fotografiích přibližuje čtenáři to, jak uherské věznice vypadaly.

Co říci na závěr? Předložená kniha vychází z několikaletého archivního výzkumu autora, a proto představuje kvalitní zpracování dané problematiky. Jistě zaujme všechny zájemce o dějiny uherské správy, vězeňství a trestní právo a nelze ji proto nic než doporučit.